

Karlova do Marije Terezije (1580.—1740.); III. doba od Marije Terezije do francoske okupacije (1740.—1809.); IV. doba pa obseza francosko okupacijo (1809.—1813.) Potem čitamo zgodovino kapiteljua in novomeških šol. Za dodatek ima knjiga tri izvirne listine, med njimi Rudolfa IV. ustanovno pismo novomeško (z dné 7. malega travna 1305. leta). Priznati moramo, da je takó vsa tvarina razvrščena prav pregledno in da so sosebnó „kulturne slike“ velike vrednosti.

O kratkem opisu novomeške okolice nam je omeniti, da se je tu vrinila neka pomota. Leta 1198. je bil kralj ogerski Emerih (1196.—1204.), a ne Bela III. (str. 2., 15. vrsta od spodaj), kateri je vladal od leta 1173. do leta 1196.

Kar se tiče „najstarejše zgodovine“, priznavamo, da je jako težavno iz pravljič in različnih najdeb izluščiti zgodovinsko jedro, vendar bi bil g. pisatelj o prazgodovini novomeške okolice lahko omenil kaj več, zlasti ker je v najbližji okolici mesta, t. j. pri „kapiteljskem marofu“, stalo prazgodovinsko gradišče in ker je že od nekdanj tam mimo držala zeló rabljena pot. Pozneje so Rimljani izvédli svojo vojaško cesto in jo privédli prav blizu mesta, namreč skozi Dolenjo Kamenico, Veliko Bučnovas in Mačkovec. Pri poslednji vasi se je našel tudi rimski miljnik, in nemogoče ni, da je stala kje tam blizu rimska postaja „Crucium“, kakor se dá sklepati iz daljav na Peutingerjevi tabuli. Vsekakor je držala že v prazgodovinskem času in v rimski dóbi važna občevalna pot čez Krko ravno tam, kjer sedaj stoji Novo Mesto in dalje mimo Mehovega v južni del Dolenjskega v Podzemelj in Črnomelj.

Jako zanimljiv je „popis starega mesta“, kjer se nam opisujejo le količkaj znamenite stavbe in poslopja in se nam takó kaže, kakó se je razvijalo mesto v štirih stoletjih.

Gledé na zgodovino IV. dóbe bi pripomnili, da sta se leta 1443. pomirila cesar Friderik IV. (III.) in celjski grof Ulrik II. ter sklenila dedinsko pogodbo, v kateri je cesar celjskemu grofu med drugimi posestvi obetal tudi Novo Mesto, Mehovo, Kostanjevico in Metliko, ako bi Habsburžani izmrli prej nego celjski grofje.

V „zgodovini kapiteljna“ se omenja, da je bil Polydorus de Montagnana hud zatiralec protestantizma. Dodali bi samó, da se Polydorus kot administrator Admonta v pismu do svojega nadškofa sam hvali: „Totum illum districtum (namreč arhidijakonot „Savnijo“) ab haeresium labe immunem conservavi.“ Lahko torej uvidimo, zakaj so ga takó črtili protestantje in ga dolžili različnih pregreh. Zaradi tega so bržkone tudi poročila protestantskih pisateljev o tem móži pretirana. Polydorov grobni spomenik je v župni cerkvi Laškega trga, kjer je tudi bržkone pokopan.

Glasovitim Novomeščanom prišteva g. pisatelj n. pr. tudi Vodníka, kateri vendar ni v nikaki zvezi z zgodovino Novega Mesta, samó da je nekoliko časa tam živel, ko je bil še deček. „Prizori iz dijaškega življenja“ bodo sicer poznavalcem „dolenjske metropole“ povzročile dôkaj smeha, vendar so premalo važne, da se jim posveti toliko prostora. Takó je n. pr. po našem mnenji Fr. Germa doletela prevelika čast, da je predmet tri strani obsezajočim dogodkom.

Jezik je prav uglajen in pravilen. Knjiga se jako gladko čita in mika čitatelje do konca. G. pisatelj nam podaja mnogo novih podatkov, kateri so važni doneski za zgodovino slovenskega národa. Sploh kaže ves spis samostalno in vestno sestavljeno delo, katero je dobro došlo ne samó Novomeščanom, temveč tudi vsem krogom, zanimajočim se za zgodovino slovensko.

Fr Orožen.

Wolfov slovensko-nemški slovar je po malone desetletnem neutrudnem delu g. prof. M. Pleteršnika že toliko dovršen, da se bode tiskal še to leto. Ako bi bilo móči prirediti kdaj novo izdajo nemško-slovenskega dela, bili bi obe knjigi prekrasno

delo, s katerim bi se po pravici poušala književnost slovenska. Žal, da na to niti misliti ni, in zategadelj veselo pozdravljamo vsaj slovensko-nemški slovar, ker nikakor ne dvojimo, da nam je g. prof. Pleteršnik ustvaril delo, katero bode na čast njemu in jeziku našemu. Slovar obseza, kakor čujemo, do 80.000 besed.

»**Luči**«. Spisal *Anton Funtek*. Celje, 1891. Tisek in založba Društva, tiskarne D. Hribar. 127 str. 8°. Cena broširanemu zvezku 70 kr., elegantno vezanemu 1 gld. 20 kr., po pošti 5 kr. več. — O teh slikah, dobro znanih našim čitateljem, prinaša zagrebški »**Vienac**« v svoji 8. številki z dne 20. svečana t. l. nastopno oceno: A. Funtek revan je suradnik »**Ljublj. Zvonu**«, gdje se je več g. 1883. pojavio pjesmom. Uz Gregorčičeve, Stritarove, Aškerčeve i Cimpermanove rado su se čitale i Funtekove pjesme. God. 1889. počeo je pisati svoje »**Luči**«; u »**Zvonu**« objavi njih 20, a posljednjih 10 sada prvi put ugleda svijet. »**Luči**« su bez sumnje najljepši i najzreliji plod Funtekove muze; zgodno ih možemo nazvati pjesmama u prozi. Kako su nastale »**Luči**«, kaže nam pjesnik sam u posljednjoj 30., koja je jedina pisana u vezanom slogu: U čarobnoj se noći digao duh pjesnikova na krilima mašte nebu pod oblake; iz onih visina upire pogled svoj na zemljicu crnu, koju zastire tamna noć. Tek gdje gdje zatitra svjetlo, sad u siromašnoj kolibici, gdje sirota djevojka radi, da prehrani mater, sad kod mrtvaca, kojega oplakuje bijedna žena, sad opet u sjajnoj palači, gdje se bogataš bezbrižno podaje nasladama itd. Na ovakovu »**Luč**« nanizuje pjesnik cijeli niz refleksija i treba priznati, da je duboko zavirio u dušu i srce ljudima, što ih motri. Ako i nije lako odrediti, koja je »**Luč**« pjesniku najbolje uspjela, jer su sve lijepe, ipak možemo reći, da će se čitateljima najviše svidjeti: 2., 3., 8., 11., — 13., 15., 19., 20., 26. i 29. Priповijedanje u »**Lučima**« veoma je slikovito i čovječ ih čita s nasladom, a i jezik mu teče umiljato, glatko i pravilno. Uvjereni smo; da će braća Slovenci prigrliti »**Luči**« onim žarom, kojim smo mi prigrlili Mažuranićevo »**Lišće**«; jer obje su knjižice nalik po načinu prikazivanja. A i našem općinstvu usrdno preporučujemo to djelo; mi ćemo čitateljima ovoga lista naskoro donijeti dvije tri »**Luči**« u prijevodu. Iskreno želimo dobar uspjeh i poznatoj nakladnoj tiskari D. Hribara, koja je tu knjižicu u lijepom obliku poslala u svijet. *Ž.č.*

Slovenske šolske knjige. Nedavno je izšel pri Milici v Ljubljani prvi zvezek zemljepisja, katero je po naročilu deželnega odbora spisal prof. *Fr. Orožen*. Mimo tega se tiskata dve šolski knjigi: pri Blazniku prvi zvezek zgodovine, katero je spisal prof. *Ivan Vrhovec*, in pri Bambergu prof. *Hubadovo* prirodopisje. Za poslednjo knjigo je naročil deželni odbor iz Berlina 280 potrebnih kliščev. Več drugih knjig še pišejo raznoteri pisatelji, in zato bode deželni odbor tudi za letošnje leto predlagal primerno podporo, kadar se snide deželni zbor.

»**Zabavna knjižnica za slovensko mladino.**« Ureduje in izdaje *Anton Kosi*, učitelj v Središču. I. zvezek. V Ptuji 1892. Zalaga izdajatelj, tiska W. Blanke. 39 str. Cena 15 kr. — Gospod Kosi je občinstvu slovenskemu dobro znan po svojih »**Legendah**«, o katerih smo že nekolikokrat govorili v našem listu. Njega novo književno podjetje je vredno toplega priporočila; vsaj prvi zvezek »**Zabavne knjižnice**« je jako prikupen. V njem čitamo pravljice, pripovedke, basni, drobne povesti, poučne črtice, pregovore, kratkočasnice i. t. d. Takšna mnogovrstna vsebina izvestno mika mladega čitatelja. Poudarjamo pa iz nje, da g. pisatelj premalo skrbi za čist pravilen jezik. Najprej moramo pogrjati ono razvado, da se za istodobno dejanje v jednom in istem zloženem stavku rabijo različni časi, zlasti sedanji in pretekli čas. Samo nekoliko vzgledov izmed mnogih: »**Na poti ga sreča deček, ki je gnal kozo na pašo**« (6). »**Sreča dečka, ki je nesel koš gnoja**« (6). »**Zadene krošnjo na rame; ali z dela se mu je preveč lahka**« (11) i. t. d. V teh stavkih stoj ali povsod sedanji ali povsod pretekli čas: »**Na poti ga**